

Угорське вторгнення в Карпатську Україну. 6 березня 1939 р. Гітлер прийняв рішення остаточно ліквідувати Чехословаччину, а 12 березня Угорщина одержала згоду Берліну на окупацію всього Закарпаття. М.Горті негайно вислав Гітлеру привітальну телеграму, в якій дякував за подарунок. 14 березня А.Волошин проголосив самостійність Карпатської України, сповістивши про своє рішення міністерство закордонних справ Німеччини. На прийняття такого рішення вплинули фактори міжнародного характеру, зокрема, скупчення угорських військ на кордонах з Карпатською Україною і проголошення самостійності Словаччиною, що свідчило про державний розпад ЧСР. Згідно з розробленим планом нападу, наступ угорських військ проходив у трьох напрямках. Група військ “Схід” наступала на Королево–Хуст–Рахів–Ясіня, група військ “Центр” – на Іршаву–Білкі–Довге–Нересниця–Свалява–Нижні Верецькі, група “Захід” – на Перечин–Великий Березний–Ужок. Частина сил була перекинута в Турянську долину – Тур’я Ремети – Порошково. Завдяки оперативності угорської розвідки Будапешт мав досить чітку уяву про розташування чеських військових частин, технічних засобів і навіть гірських дивізій. Підготовкою і ходом військової операції в Карпатській Україні безпосередньо керував начальник гарнізону в Ужгороді генерал Олойош Билді під зверхністю командуючого 7-ої угорської армії генерал-лейтенанта Ференца Сомботчелі. Першим перейшов у наступ 14 березня 1939р. 12-ий велосипедний батальйон, яким командував підполковник Онтол Бенді. Угорські війська перейшли в наступ по всій демаркаційній лінії. Незважаючи на високу дисципліну, яка панувала в чеських збройних силах, для загонів СТОС угорський напад був дещо несподіваним. Угорське вторгнення стільки разів відкладалось, що дещо несподіваним виявився наказ про наступ і для гортистської армії. Підполковник О.Бенді скаржився, що як можна переходити в наступ, коли 35% особового складу його батальйону мали тільки шеститижневий стаж військової підготовки. Довідавшись про початок угорського наступу, генерал 12-ої чехословацької дивізії Л.Прхала звернувся в Будапешт з вимогою про негайне призупинення просування угорських військ до Карпатської України. Уряд Угорщини відповів, що виконати цю вимогу технічно неможливо. 15 березня 1939 р. о 14 годині угорські війська вступили в Нижні Ворота. Відбулося встановлення угорсько-польського кордону, якого так домагалися Будапешт і Варшава, хоч він і виявився недовготривалим. Зовсім інакше склалась ситуація на демаркаційній лінії Шаркадь–Лалово–Кольчино–Росвигово–Середне–Доманинці. Ці рубежі захищали роти СТОС “Доманинці”, “Ракошино”, “Кольчино”, взводи “Підмонастир–Монастир”, “Лалово”, “Залуж”, “Макарьово”, “Шаркадь”, які були добре озброєні. Перші сутички з агресором свідчили про те, що чеські війська є цілком боєздатними і готові до відбиття ворожого нападу. Такий стан справ тривав до 17 год. 30 хв. 14 березня, тобто до тих пір, коли генерал Л.Прхала оголосив наказ про “евакуацію чеських військових частин і державних службовців з Підкарпатської Русі”. З цього часу чеські війська, фактично, припинили опір, залишаючи один населений пункт за іншим. Заради історичної правди необхідно відзначити, що їх відступ був вміло організованим і дисциплінованим. Ситуацію ускладнив і той факт, що 15 березня о 17 годині надійшла звістка про вступ німецьких військових частин у Прагу. Це свідчило про те, що Чехословаччина як державний організм перестала існувати, тобто обороняти не було що. Воїни рот і взводів СТОС відходили з Карпатської України трьома напрямками: більша частина через Словаччину, з польського кордону від Ужжа до Волівця – через Польщу, а частини розміщені на схід від Сваляви – через Хуст і Тячево – до Румунії. 14 березня 1939 р. А.Волошин вислав у Берлін три телеграми, в яких просив допомогти захистити Карпатську Україну. Жодних відповідей не послідувало. Того ж дня, біля 19 години, угорці вручили представнику Карпатської України в Празі В.Шандору ультиматум, який уряд А.Волошина відхилив. Прем’єр-міністр Карпатської України був переконаний, що угорці вторглись на територію краю без відома Німеччини. До речі, Прага теж відхилила угорський ультиматум, мотивуючи своє рішення тим, що Карпатська

Україна 14 березня стала незалежною державою. 15 березня німецький консул Г.Гофман вручив А.Волошину заяву міністерства закордонних справ Німеччини, в якій говорилося, що Берлін пропонує карпатським січовикам не чинити опору угорській армії. Наприкінці дня 15 березня А.Волошин покинув Хуст, і, не давши наказу вести збройну боротьбу, емігрував за кордон. Він хотів розв'язати конфлікт шляхом переговорів. Саме цим диктувалися його телеграми урядам Німеччини, США, Румунії, звернення до всіх демократичних держав. Його спроби не увінчалися успіхом. **М.М.Вегеш**